

**Міністерство охорони здоров'я України
Харківський національний медичний університет
Кафедра філософії та суспільних наук**

**Екзистенційні виміри життя: філософія, медицина,
духовність.**

До 80-річчя Алли Петрівни Алексєнко (1946–2021)

***Матеріали
міждисциплінарної науково-практичної конференції з
міжнародною участю, м. Харків, 20 березня 2026 р.***

Харків 2026

Друкується за рішенням вченої ради
Харківського національного медичного університету.
Протокол № 4 від 23.04.2026 р.

Редакційна колегія:

Наконечна Оксана Анатоліївна, докторка медичних наук, професорка
Карпенко Катерина Іванівна, докторка філософських наук, професорка
Абашнік Володимир Олексійович, доктор філософських наук, професор

Е45 Екзистенційні виміри життя: філософія, медицина, духовність. До 80-річчя Алли Петрівни Алексеєнко (1946–2021): матеріали міждисциплінарної науково-практичної конференції з міжнародною участю, м. Харків, 20 березня 2026 р. / ред. кол.: О. А. Наконечна, К. І. Карпенко, В. О. Абашнік. Харків: ХНМУ, 2026. 262 с.

Existential Dimensions of Life: Philosophy, Medicine, Spirituality. In Honor of the 80th Anniversary of Alla Petrivna Alekseenko (1946–2021): Proceedings of the Interdisciplinary Scientific and Practical Conference with International Participation, Kharkiv, March 20, 2026 / editor. col.: O. A. Nakonechna, K. I. Karpenko, V. O. Abashnik. Kharkiv: KhNMU, 2026. 262 p.

У цій збірці з нагоди 80-річчя професорки А. П. Алексеєнко представлені результати досліджень фахівців та молодих науковців у сфері медицини, філософії, політології, соціології, історії з різних наукових та навчальних закладів України, а також дослідників зарубіжних країн, зокрема, з Австрії, Італії, Великої Британії, Німеччини, Сінгапуру, Швейцарії, Японії. Крім названої тематики, пленарні та секційні доповіді також акцентують увагу на проблемах духовності в Україні та світі. Окрема секція доповідей присвячена студентським дослідженням. Для науковців, викладачів, аспірантів та всіх зацікавлених.

©Автори, 2026

5. Ben Alderson-Day, Charles Fernyhough. Inner Speech: Development, Cognitive Functions, Phenomenology, and Neurobiology. *Psychol Bull.* 2015 May 25;141(5). 931–965 с. Режим доступу: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC4538954/>

ЕМОТИВНА ФРАЗЕОЛОГІЯ ЯК ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ ДУХОВНОГО СВІТУ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Нешко Світлана Ігорівна, кандидатка філологічних наук, доцентка, завідувачка кафедри іноземних мов,

Зроднікова Катерина Володимирівна, старша викладачка кафедри іноземних мов, заступниця директора Навчально-наукового центру гуманітарної освіти,

Єгоркіна Дар'я Миколаївна, викладачка кафедри іноземних мов

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків, Україна)

Емоції є невід'ємною частиною нашого спілкування, адже мова слугує не лише для передачі фактів, а й для вираження внутрішнього стану та почуттів людини. Наш настрій безпосередньо впливає на те, як ми мислимо, як поведимося з іншими та які саме слова обираємо для розмови. Найкраще передати цей складний спектр переживань та реакцій на події допомагають фразеологізми, оскільки ці влучні сталі вислови роблять мовлення живим, образним та емоційно насиченим.

Сучасні лінгвістичні студії дедалі частіше фокусуються на антропоцентричній парадигмі, досліджуючи мову як дзеркало внутрішнього світу людини. У межах цього підходу праці Дж. Лакоффа та М. Джонсона, В. Кононенко та Н. Голікова переконливо доводять, що ми не лише раціональні істоти, а й наділені емоціями, що безпосередньо відображається у нашому мовленні [2-4, 6]. Це яскраво проявляється через використання фразеологізмів, які складають один із найвиразніших рівнів нашої мовної культури. Значна частина таких стійких висловів побудована на порівнянні людини з тваринами, чию поведінку або риси народ традиційно вважає схожими на певні людські реакції. Такі «тваринні» метафори не просто допомагають точно описати настрій, а й дають можливість мовцеві емоційно впливати на слухача, роблячи розмову чи художній текст значно живішими, переконливішими та образнішими.

Фразеологізми, що виражають емоції в українській та англійській мовах, не просто прикрашають мовлення, а є важливим віддзеркаленням національної ідентичності та культури. Хоча багато таких висловів ґрунтуються на спільних для всіх людей фізичних відчуттях, міміці чи жестах, їхнє конкретне значення часто змінюється під впливом традицій, історії та менталітету певного народу [6]. Саме тому однакові почуття, як-от страх, гнів чи сум, отримують у різних мовах особливе словесне втілення, що відображає унікальний досвід та характер кожної нації.

Хоча в різних культурах існують фразеологізми для вираження схожих емоцій, їхній внутрішній зміст та емоційні відтінки часто суттєво відрізняються. Це підкреслює тісний зв'язок між мовою та середовищем, у якому вона розвивається. Такі вислови формувалися століттями під впливом історії, побуту та соціальних умов, поступово закріплюючи в мові унікальні для кожного народу уявлення про норми поведінки, мораль та характерні способи реагування на навколишній світ.

У сучасному мовознавстві вивченням емоцій займається спеціальна галузь – емотіологія. Ця наука детально аналізує, як саме наші внутрішні переживання перетворюються на слова, якими мовними засобами вони виражаються та як передаються від людини до людини під час спілкування [1]. Такий підхід дозволяє глибше зрозуміти зв'язок між психічним станом особистості, її духовним світом та практичним використанням мови в повсякденному житті.

Для ґрунтовного аналізу емотивності в мові необхідно передусім визначити, що таке емоції. Саме слово походить від латинського кореня, який означає «хвилювати» або «приголомшувати», і описує особисті реакції людини на все, що відбувається навколо неї або в її внутрішньому світі [5]. Емоційність – це те, що ми відчуваємо, а емотивність – це те, як мова це передає.

З погляду психології, емоції є фундаментом внутрішньої саморегуляції, адже вони керують нашою мотивацією та допомагають задовольняти життєві потреби. Для лінгвістики ж ці почуття стають об'єктом дослідження саме тоді, коли вони втілюються у словах: завдяки мовним структурам емоції матеріалізуються, що дозволяє науковцям їх класифікувати та детально аналізувати. Крім того, емоційний стан безпосередньо формує наше світосприйняття, визначаючи, наскільки правдивим і точним ми вважаємо власний досвід взаємодії з навколишнім світом.

Хоча емоції є універсальними для всіх людей, те, як ми їх виражаємо та осмислюємо, значною мірою залежить від культурного середовища. Кожна мова має свій унікальний спосіб опису почуттів, що найкраще помітно в аналізі фразеологізмів та їхніх значень. У міжкультурному спілкуванні надзвичайно важливо розуміти ці особливості, щоб уникнути непорозумінь і правильно тлумачити наміри співрозмовника. Наприклад, якщо в одній культурі страх описують через фізіологічні реакції тіла, то в іншій його можуть пов'язувати з міфологічними образами. Такі розбіжності безпосередньо впливають на те, які стратегії спілкування обирають носії різних мов для досягнення взаєморозуміння.

Українська культура вирізняється глибоким і різнобічним підходом до вираження почуттів, де щира відкритість гармонійно поєднується зі стриманістю залежно від ситуації. Ця національна емоційність традиційно втілюється у славнозвісній гостинності та особливій душевності, які найяскравіше проявляються в теплих і довірливих стосунках із близьким оточенням.

На відміну від української емоційності, англійська культура базується на суворому самоконтролі та виважених манерах. Ключовими рисами англійського національного характеру є підкреслена стриманість, бездоганна ввічливість і глибока повага до особистого простору та почуттів інших людей.

Отже, емотивність у фразеології є критично важливим елементом не лише для дослідження мови, а й для розуміння глибинних культурних і мисленнєвих процесів, що керують нашим спілкуванням. Аналіз цієї сфери в лінгвістиці дає змогу простежити, як емоційний досвід людини фіксується в мовній системі, поширюється за допомогою слів і граматики, а також як саме культурне середовище визначає спосіб, у який ми виражаємо свої почуття.

Список використаних джерел

1. Барнякова В. Визначення поняття «емоційний концепт» у сучасній лінгвістиці. Київ: НаУКМА, 2023. С. 25.
2. Голікова Н. С. Оказіональні антропоніми в художньо-літературному дискурсі (на матеріалі романістики П. Загребельного). Наукові записки. Серія: Філологія (мовознавство). Вінниця, 2015. Вип. 21. С. 234–238.
3. Кононенко В. Мова у контексті культури: монографія. 2-ге вид. Київ ; Івано-Франківськ : Плай, 2008. 389 с.
4. Лакофф Дж., Джонсон М. Метафори, якими ми живемо / пер. з англ. О. О. Селіванова. Київ: Вид. дім «Києво-Могилян. акад.», 2012. 254 с.
5. Шинкарук В. Особливості реченнєвих структур з емоційно-оцінними значеннями. *Studia Linguistica*. 2022. Вип. 5. С. 30.
6. Melnyk N. The linguistic concept of phraseological units denoting the personality inner world in the modern Ukrainian and English languages. *Amazonia Investiga*. 2022. Vol. 11, No. 56. P. 92.

ЕПІСТЕМОЛОГІЧНІ ВИМІРИ ДУХОВНОСТІ В ОСВІТІ

Варипасв Олексій Михайлович, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування» та соціально-гуманітарних дисциплін (Державний біотехнологічний університет, м. Харків, Україна)

Сучасний світ переживає глибоку екзистенційну кризу. Стрімкий розвиток технологій болісно стикається з традиційними духовними цінностями. Освітній простір також поступово втрачає свою головну місію виховання людини під шаленим тиском жорстких ринкових алгоритмів. Економіка подекуди починає домінувати над людяністю. Висунення на перший план цінностей нескінченного споживання лише небезпечно віддаляє людей одне від одного. Сліпе витіснення гуманітарних наук болісно руйнує наше цілісне бачення світу. У нинішню епоху тотальної цифровізації саме філософія та здатність критично мислити стають нашим єдиним надійним порятунком від поступового самознищення.

Сьогодні філософія освіти стає головною стратегією збереження людської природи. У світі, що постійно здригається від нестабільності, як ніколи потрібне

Федоренко О. О. ЗООВОЛОНТЕРСТВО ТА ЗООАКТИВІЗМ В УМОВАХ ЛІМІНАЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	162
Єрмоменко Г. В., Бездітко Т. В. СУСПІЛЬСТВО ТА ТЕХНОЛОГІЇ У РОЗДУМАХ АЛЛИ ПЕТРІВНИ АЛЕСЕЄНКО	164
Омельченко В. В. ВІЙСЬКОВЕ ВДІВСТВО В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ: ОБГРУНТУВАННЯ ПРОБЛЕМИ	166
Томіліна Т. В., Старкова І. В., Троценко О. В., Старкова В. Д. ЗАЛУЧЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ДО ЗАХОДІВ УНІВЕРСИТЕТУ – ПОДОЛАННЯ ВИКЛИКІВ ВІЙНИ	169
Бабасєв Р. Ф. ДІДЖЕЇНГ ЯК ФОРМА АВТОРСТВА ТА РЕСУРС SOFT POWER: ВІД КОНЦЕПТУАЛЬНОГО МОНТАЖУ ДО ІНФРАСТРУКТУРИ МІСЦЬ	171
Фоміна Л. В., Половинко О. С. ФІЛОСОФІЯ ГУМАНІТРАНОГО ЗНАННЯ І ПРОБЛЕМА ДУХОВНОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ МОВНОМУ ПРОСТОРІ	173
Нешко С. І., Зроднікова К. В., Єгоркіна Д. М. ЕМОТИВНА ФРАЗЕОЛОГІЯ ЯК ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ ДУХОВНОГО СВІТУ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ	177
Варипасєв О. М. ЕПІСТЕМОЛОГІЧНІ ВИМІРИ ДУХОВНОСТІ В ОСВІТІ	179
Рябоконтє Є. М., Рябоконтє Р. Є. ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ЗМІНИ ПРОФЕСІЙНИХ ПЕРЕКОНАНЬ П. Г. ДАУГЕ ТА ЇХ ВПЛИВ НА КРИЗУ СТОМАТОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ	183
Завгородня Н. І., Горецька А. М., Завгородня Л. В. ПОСТТРАВМАТИЧНЕ ЗРОСТАННЯ В КОНТЕКСТІ РЕАБІЛІТАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ: ДУХОВНИЙ АСПЕКТ	187
Томіліна Т. В., Старкова І. В., Кондрусик Н. Ю., Шушляпіна Н. О. РОЛЬ СУСПІЛЬНИХ НАУК В НАВЧАННІ СТУДЕНТІВ ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ПІД ЧАС ВІЙНИ	189
Рябоконтє Є. М., Рябоконтє Р. Є. 125 РОКІВ З ДНЯ ВІДКРИТТЯ ЗУБОЛІКАРСЬКОЇ ШКОЛИ Л. Д. ЗАНДБЕРГА В КИСВІ	190